

Emma Elliane i bevegelse

I februar er Emma Elliane Oskal Valkeapää dobbelt aktuell på Riksscenen. Hun skal både feire sitt helt nye album – og dele sine egne joikeerfaringer med publikum.

Hei, og gratulerer som Husvarm hos Riksscenen. Her skal du blant annet ha slippfest for ditt nye album *Vájaldettiin*. Kan vi starte med at du forteller litt om denne nye utgivelsen?

– Ollu giitu! Tusen takk! Dette albumet har vokst sammen med meg gjennom de siste åtte årene. Det føles veldig spesielt å endelig slippe den fri og at den nå skal få leve videre hos lytterne. Jeg er utrolig stolt og takknemlig for at flere år med låtskriving, komponering og utforskning av sjanger og stil, og ikke minst letingen etter min egen stemme og min joikestemme, nå har blitt til et veldig levende, ekte og spennende musikkunivers. Det har vært en lang prosess fylt av både glede, tårer, usikkerhet og fryktløshet: Nettopp derfor betyr denne utgivelsen ekstra mye for meg.

– Helt siden låta «Vájaldettiin» ble til, har jeg visst at den måtte gi navn til hele albumet. Ordet *vájaldettiin* er nordsamisk verb, og kan beskrives som «mens man er i bevegelse» eller «mens man vandrer». Alle opplevelser, møter, tanker, melodier, joiker og tekster har blitt til *vájaldettiin* – mens jeg har vært i bevegelse.

– Musikalsk beveger albumet seg i et moderne samisk musikklandskap, med en kombinasjon av elektroniske elementer, akustiske instrumenter og joik. Tekstene har jeg skrevet selv, på mitt morsmål, nordsamisk, og musikken er skapt i samarbeid med musiker og produsent Georg Buljo.

Ja, du har med deg mange dyktige musikere – både på platen og på slippkonserten. Kan du si litt om dem – og særlig om rollen Georg Buljo

har i dette? Han er jo en merittert artist, som har markert seg som både produsent og låtskriver.

– På Riksscenen 6. februar spiller jeg sammen med Fred Glesnes og Ola Rokkones på saksofoner, Christian Svensson på trommer, Øystein Myrvoll på keys og Georg Buljo på gitar, perkusjon og bass. På albumet medvirker også kammerorkesteret fra Arktisk Filharmoni på tre av låtene, noe som løfter musikken til en helt ny dimensjon. Jeg føler meg virkelig beæret over å ha fått jobbe med så dyktige musikere.

J– eg og Georg Buljo har jobbet tett sammen i studio over flere år. Vi møttes første gang i 2018 gjennom *Folk Sessions* på Riksscenen, sammen med Kajsa Balto og Viktor Bomstad, og siden den gang har vi fortsatt å jobbe sammen. Noen ganger har jeg kommet i studio med ferdig tekst og melodi, andre ganger har låtene blitt til i studio, og der har Georg hatt en sentral rolle i utviklingen av albumet. Det har vært både spennende og lærerikt. Det at jeg har fått jobbe tett på hele prosessen med å forme musikken, er noe jeg setter enormt stor pris på.

Du var bare 16 år da du ga ut ditt første album med egne sanger, *Dovddut eai gielis* i 2016. Hva tenker du om den platen ti år senere – og hvorfor har det tatt såpass lang tid med en oppfølger?

Det ble en stor døråpner for meg at låtene jeg skrev mellom jeg var 11 og 14 år, fikk musikk lagt til og ble utgitt som et helt album. Jeg forsto at det faktisk er mulig å skrive og synge på mitt morsmål, nordsamisk, og at sangene mine kunne glede, trøste og underholde også andre enn meg selv. Når jeg i ettertid har lest og lyttet til tekstene igjen, har jeg også kunnet forstå dem på et dypere nivå. Jeg har stor beundring for den lille jenta som tok imot det som kom av tekster og melodier, og som våget å dele dem med verden.

– Jeg har samlet tekster og opptak av melodier over mange år. Arbeidet med det nye albumet startet allerede i 2018, da Georg og jeg begynte å jobbe sammen i studio. Selv opplever jeg at tiden har gått veldig fort siden da, men i mellomtiden har jeg også gått på skole og fullført videregående

like før koronapandemien slo inn, som satte flere prosjekter litt i pause. Når jeg ser tilbake, tenker jeg at det har vært en mening med at det har tatt såpass lang tid. Albumet har fått lov til å modnes i sitt eget tempo. Det kjennes fint og riktig ut.

Allerede som 11-åring medvirket du i Melodi Grand Prix jr., med opptreden i Oslo Spektrum og på norske fjernsynsskjermer. Hvordan startet egentlig musikkinteressen din – og har du alltid hatt et ønske om å være artist?

– Eadni, moren min, har fortalt at jeg allerede som treåring laget joiker. Jeg fikk min egen *dovdna*, barnejoik, av henne, og den kunne jeg. Da jeg begynte i barnehagen og fikk venner der, laget jeg og ga en *dovdna* til to av dem. Da eadni spurte hvorfor, så hadde jeg svart: «Fordi de ikke har en joik!» Med andre ord, den gaven måtte de jo også få.

– Jeg har også et sterkt minne fra barnehagen da jeg var litt eldre. Vi lekte «Idol», og jeg sang «*seave seave násttažan*» (Blinke, blinke, stjernelill) med den største innlevelse, alvor og nervøsitet, akkurat slik jeg hadde sett på TV. Da jeg «gikk videre» i konkurransen, husker jeg at jeg tok det helt ut med gledestårer og fullstendig vantro over å ha fått gullbilletten videre.

– Jeg husker også en sang jeg lagde til gullfisken Gulle, som søsteren min hadde i akvariet. Kort tid etter kom sangen «Don» til meg mens jeg var ute og lekte,. Den deltok jeg med i MGPjr i 2011. Det var en utrolig fin opplevelse, og i ettertid synes jeg det er helt vilt å tenke på at jeg som barn har stått på scenen i Oslo Spektrum og sunget en egen låt på direktesendt TV.

– Jeg har alltid blitt oppmuntret til å synge, skrive og joike, spesielt av moren min, og slik har det fortsatt. Den dag i dag kan det plutselig dukke opp melodier, oftest joikemelodier, som jeg passer på å ta opptak av. De siste årene har jeg også komponert sanger, melodier og tekster til forestillinger og film. Da liker jeg å leve meg inn i de konkrete scenene eller historiene, og åpne meg for at melodien, teksten eller joiken skal kunne komme av seg selv.

Du står i sterke tradisjoner, men utforsker samtidig mer kontemporære og internasjonale impulser i musikken din. Kan du si litt om hvem og hva som inspirerer musikken din av i dag?

– Det er så utrolig mange! Jeg har alltid likt å høre på musikk i ulike sjangre og på forskjellige språk, og det er vanskelig å peke på én spesiell artist. Alt som barn vokste jeg opp med nye samiske låter og tradisjonelle joiker, som ble fremført på Sámi Grand Prix hver påske. Det å vokse opp i en tid der det virket helt naturlig å synge på vårt språk i alle slags sjangre, tror jeg har hatt stor betydning for min tidlige musikalske inspirasjon.

– De siste ti årene har jeg lyttet mye til artister som Björk, Katarina Barruk, Maria Mena, Kråkesølv, Ulla Pirttijärvi, Rokia Traoré, Ivvár, Lido Pimienta, AySay, Emiliana Torrini, Muse, Hozier og Aurora, for å nevne noen. Alle disse har på hver sin måte påvirket hvordan jeg tenker rundt melodier, stemmebruk og musikalsk uttrykk.

– Med Georg Buljo sin bakgrunn og erfaring som produsent og musiker, har musikken vår samtidig fått sin helt egen karakter.

Du er også tekstforfatter. Hva slags historier ønsker du å fortelle? Og har du noen forbilder på dette feltet?

– Jeg ønsker at tekstene mine skal bidra til at vi ikke føler oss så alene i de tankene og opplevelsene vi kan ha. Jeg husker ikke helt hvor jeg hørte det, men jeg mener å ha hørt Maria Mena si at hun ønsket å ha en låt til alle følelser og tanker man kan oppleve som menneske. Det resonnerer veldig med meg, og det er også noe jeg ønsker å bidra til, spesielt på nordsamisk. Det jeg skriver om, er det jeg selv har hatt behov for å uttrykke der og da.

– En kunstform jeg virkelig beundrer, og som jeg har et sterkt ønske om å fordype meg mer i, er **dajahusat**, joiketekster som kan bestå av et par ord, og korte og lengre setninger, særlig i personjoiker. Jeg ser veldig opp til dem som er gode til å beskrive et menneske gjennom joik og dajahusat, ved hjelp av metaforer, naturbenevnelser og finurlige uttrykk.

– Jeg ser nå at dette også kommer til uttrykk i mine egne tekster. Jeg bruker ofte naturbenevnelser som metaforer eller som veivisere gjennom livets følelsesmessige landskap. Jeg tror det henger sammen med at jeg den siste tiden har kjent på et savn – et kall og et behov for å være mer i naturen, og for ikke å miste kontakten med jorda som vi deler livet med.

Som 21-åring var du såkalt Samisk Veiviser. Kan du si litt om hva det innebar – og hva du selv lærte av det?

– En av låtene på albumet, «Cuvkejuvvon Lášelmot – Broken Glasspearls», skrev jeg mens jeg gikk på videregående skole i Tromsø. Der møtte jeg på både fordommer, misinformasjon og manglende kunnskap om samiske forhold blant medelever. Det var vanskelig å forstå hvor dette kom fra, men etter hvert som jeg lærte mer om Norges og Sápmi sin historie, særlig i Troms og Finnmark, tok låten form. Samtidig vokste det fram et sterkt ønske i meg om å gjøre noe med dette.

– Året etter at jeg var ferdig på videregående, ble jeg Samisk Veiviser. Det innebar at jeg reiste rundt til videregående skoler over hele Norge og formidlet kunnskap om samisk historie, kultur og samfunn og om hvordan det er å være same i dag. En av skolebesøkene var faktisk til den videregående skolen jeg selv hadde gått på i Tromsø, og det var en veldig spesiell opplevelse. Jeg tror og håper at jeg fikk være med på å gjøre en liten forskjell for både enkeltmennesker og for hele samfunnet som helhet,

– Noe som også betyr mye for meg, er at denne låten ble fremført under overrekkelsen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport til Stortinget 1. juni 2023. Det føltes så riktig ut. Ellers medvirker jo kammerorkesteret fra Arktisk Filharmoni på innspillingen. Da jeg fikk være tilstede under innspillingen i Kysten Studio i Tromsø, var det en utrolig mektig opplevelse.

Som artist står du jo på flere ben. Du har også medvirket i sceneproduksjoner som *Vástádus eana - The Answer is Land* av

koreograf Elle Sofe Sara. Liker du dette kreative vekselbruket – og gir det deg erfaringer du kan bruke i musikken?

– Jeg synes det er utrolig givende å få jobbe i og med ulike kunstformer, og å få møte, lære av og bidra med mitt kunstnerskap i andres prosjekter. Jeg har medvirket som komponist, sanger, joiker, danser og skuespiller i ulike sammenhenger, og det er helt klart at man vokser på disse erfaringene.

– Alt dette har også påvirket måten jeg jobber med musikken min på. I dag tenker jeg langt mer helhetlig rundt konserter og sceneuttrykk, både på scenografi, lys, kostyme og koreografi får jeg ideer om når jeg utvikler egne prosjekter. Det synes jeg er både inspirerende og veldig spennende, og veldig takknemlig for at jeg har fått prøvd meg på.

14. februar skal du også ha en forestilling på Riksscenen med Ellen Oskal, som er din tante. Hva kan vi vente oss her? Og hvor viktig har din egen slekt og familie vært for at du ble joiker, sanger og låtskriver?

– Denne kvelden skal jeg og *Elle goaski* (tante Elle) joike og snakke om joikens tilstedeværelse, bruk og betydning fra vår barndom og fram til i dag. Med nesten 50 år mellom oss blir det spennende å dele erfaringer fra to ulike generasjoner og århundrer.

– Det at jeg har vokst opp med joik både hjemme i hverdagen, i brylluper og på store scener som Sámi Grand Prix, der mange av mine tanter og onkler har deltatt, blant annet Berit Anne Oskal Kemi, Ellen A. Oskal, Mathis A. Oskal og Anders Isak A. Oskal, har gjort det helt naturlig for meg å joike, synge og skrive tekster. Jeg har blitt oppmuntret til det fra alle hold, og det tror jeg har hatt stor betydning. Jeg er veldig takknemlig for å ha vokst opp med joik, og for at jeg i dag kan bli bedre kjent med både meg selv, familien min og slekta mi, også langt tilbake i tid, gjennom joiken.

– Jeg gleder meg veldig til å dele vår joikehistorie med publikum, og tror det blir et intimt og nært møte.

Det har ofte vært snakket om «en tredje bølge» innen samisk musikk og kultur, der nettopp din samarbeidspartner Georg Buljo er pekt på som en som tar opp arven etter størrelser som Nils-Aslak Valkeapää og Mari Boine. Kan vi i dag også snakke om en slags fjerde bølge, med deg og andre yngre samiske artister?

– Ja, det kan man absolutt si. Det gis ut veldig mye samisk musikk for tiden, og det er mange unge samiske artister og kunstnere som tar plass og det gleder meg enormt å se. Samtidig er mangfoldet så stort at det er vanskelig å rekke å få med seg alt som utgis og vises. Det er jo egentlig bare et veldig godt tegn.

– Det som også betyr mye for meg, er alle workshopene og møteplassene jeg har fått delta på gjennom årene, der jeg har blitt kjent med andre samiske artister. Det å møtes, skrive, synge, joike og dele erfaringer er utrolig viktig. Jeg opplever at det er nettopp i disse fellesskapene at nye uttrykk vokser fram, og at man sammen er med på å forme det som kanskje kan kalles en ny bølge i samisk musikk og kunst.

Hvor ser du deg selv ti år fra nå? Og hva tenker du er den viktigste funksjonen til kunst og musikk i vår tid?

– Jeg ønsker at alle skal kunne ha muligheten til høre, se, føle og oppleve musikk og kunst både alene og i fellesskap med andre. Og at man kan møte kunsten der man er, og tolke den slik man selv trenger, akkurat der og da. Gjennom musikk håper jeg at mennesker kan få et avbrekk i hverdagen, for å oppdage noe nytt, for å komme seg videre, eller for rett og slett bare å være.

– Det er nettopp dette jeg synes er så spesielt med levende kunst og liveopplevelser, at det som skjer, skjer der og da, fordi vi er samlet og deler akkurat det øyeblikket sammen.

– Vi lever i en tid preget av en konstant strøm av krig, vold, maktkamp og brutalitet, samtidig som klimakrisen tærer på håpet om framtiden. Det er vanskelig å vite hvor vi befinner oss som mennesker, som samfunn og som

en del av jorda om ti år. Men jeg håper og tror at kunst og musikk kan gi oss mening, glede, trøst og styrke, og at vi kan finne dette sammen med andre.